

PHONG TRÀO CỘNG SẢN QUỐC TẾ HIỆN NAY

PGS, TS NGUYỄN VIỆT THẢO

Phó Giám đốc Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Sự thoái trào tạm thời của hệ thống xã hội chủ nghĩa sau khi Liên Xô và các nước Đông Âu sụp đổ kéo theo sự thoái trào tạm thời của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế. Tuy nhiên, với sức sống của chủ nghĩa xã hội, phong trào cộng sản và công nhân thế giới dần phục hồi và có các bước phát triển mới. Bài viết khái lược phong trào cộng sản và công nhân quốc tế hiện nay.

Từ khóa: Cộng sản; Phong trào cộng sản.

Tính từ thời điểm Đồng minh những người cộng sản ra đời (1847-1852) đến nay, phong trào cộng sản quốc tế đã có hơn 170 năm chiến đấu vẻ vang: không còn là “những bóng ma ám ảnh châu Âu” mà đã trở thành đội ngũ hùng hậu “xông lên chọc trời” ở Công xã Paris năm 1872, tiến hành thắng lợi Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917 làm “rung chuyển thế giới”, khai sinh ra Nhà nước công nông đầu tiên, chiến thắng chủ nghĩa phát xít trong Chiến tranh thế giới thứ II, mở rộng chủ nghĩa xã hội ra phạm vi thế giới, tạo động lực cho phong trào giải phóng dân tộc vùng dậy như dòng thác cách mạng của thời đại, đóng góp thật sự đặc sắc cho cuộc đấu tranh chung của toàn nhân loại vì những mục tiêu cao cả là hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội, v.v..

Trong lịch sử của mình, phong trào cộng sản quốc tế đã trải qua những thời kỳ, giai đoạn lịch sử oanh liệt, thăng trầm, trong đó, giai đoạn từ năm 1991 đến nay với những

biến động mạnh mẽ, gợi mở nhiều bài học lớn cả về lý luận và thực tiễn đối với sự nghiệp của giai cấp công nhân và nhân dân các dân tộc trên thế giới. Theo dòng thời gian, có thể khái quát những bước vận động của phong trào từ năm 1991 đến nay như sau:

Sau khi Liên bang Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Xô viết tan rã (tháng 12-1991), phong trào cộng sản quốc tế lâm vào khủng hoảng nặng nề và suy yếu nghiêm trọng. Nhiều Đảng Cộng sản công khai từ bỏ mục tiêu, lý tưởng, tuyên bố thay đổi tên đảng; không ít đảng viên rời bỏ tổ chức đảng; quần chúng lao động dao động, mất phương hướng; các thế lực thù địch ráo riết chống phá bằng các thủ đoạn vừa tinh vi, thâm độc vừa công khai, trơ trẽn, v.v.. Đảng Cộng sản Liên Xô với gần 20 triệu đảng viên, khi chính quyền Xô viết sụp đổ, bị chính quyền Liên bang Nga đưa ra tòa án xét xử; một số Đảng Cộng sản trên thế giới bị truy bức nghiệt ngã. Các quốc gia xã hội chủ nghĩa rơi vào những năm

tháng khủng hoảng kinh tế - xã hội chạm đáy, có nước phải tuyên bố “thời kỳ đặc biệt”. Quan hệ giữa các Đảng Cộng sản đôi khi còn nhiều bất đồng, căng thẳng, thậm chí băng giá. Phần lớn các tổ chức cộng sản trên thế giới gặp nhiều khó khăn nên rất chậm trễ trong điều chỉnh chiến lược và sách lược đấu tranh trong bối cảnh bất lợi bất ngờ, v.v.. Các ông trùm tư bản rêu rao “chiến thắng không cần chiến tranh” đối với chủ nghĩa cộng sản và tuyên bố chủ nghĩa tư bản tồn tại vĩnh viễn, là “tuyệt đích cuối cùng của lịch sử”.

Nhưng loài người không cần chờ đợi lâu! Với bản chất kiên cường đã từng được tôi luyện trong đấu tranh cách mạng, phong trào cộng sản quốc tế đã nhanh chóng có bước hồi phục, củng cố sau trận địa chấn chính trị tháng 12-1991. Năm 1993, Đảng Cộng sản Liên bang Nga (KPRF) có quyền hoạt động công khai, kế thừa địa vị pháp lý của Đảng Cộng sản Liên Xô trước kia. Chỉ trong thời gian ngắn, Đảng đã xây dựng được cơ sở ở các địa phương thuộc tất cả 89 chủ thể Liên bang. Nhờ có cương lĩnh hoạt động đúng đắn, phù hợp, trong cuộc bầu cử tháng 1-1993, với tỉ lệ 12,35% số phiếu, Đảng đã giành được 65 ghế trong Duma quốc gia, xác lập lại vị trí của mình trong đời sống chính trị của đất nước. Từ đó đến nay, KPRF luôn chiếm vị trí cao trong Duma quốc gia, giữ các ghế Chủ tịch, Phó Chủ tịch và Chủ nhiệm nhiều Ủy ban trực thuộc.

Đảng Cộng sản Ucraina, sau khi khôi phục lại được vị trí hợp pháp vào tháng 10-1993 với 14 vạn đảng viên, đã giành được 86/338 ghế nghị sĩ trong cuộc bầu cử tháng 3-1994, trở thành đảng đoàn nghị sĩ lớn nhất trong nghị viện. Đảng đã cùng với Đảng Xã hội và Đảng Nông dân lập thành Mặt trận thống nhất cánh tả, ngăn chặn tư hữu hóa và nhiều chính sách kinh tế - xã hội tư bản chủ nghĩa. Ở các nước Đông Âu khác như Ba

Lan, Bungari, Hungari, Slovakia..., từ cuối năm 1993 đã ra đời các đảng cánh tả trên cơ sở các Đảng Cộng sản trước đây và có đảng đã nắm lại chính quyền. Ở Tây Âu, hầu hết các Đảng Cộng sản đều tổ chức đại hội bất thường để định hướng lại tổ chức và hoạt động. Đa số các Đảng Cộng sản khẳng định trung thành với lý tưởng cộng sản và kiên định chủ nghĩa Mác, duy trì bản sắc và tên gọi cũ của mình. Đảng Cộng sản Bồ Đào Nha vẫn giành được 9% ghế trong cuộc bầu cử Quốc hội năm 1993. Đảng Cộng sản Tây Ban Nha đứng về phía lực lượng cánh tả, thể hiện và bảo vệ lợi ích của người lao động. Đảng Cộng sản Pháp vẫn giữ được 10% cử tri ủng hộ. Đảng Cộng sản Italia tái lập, Đảng Lao động Thụy Sĩ, v.v. cũng có uy tín cao hơn trước.

Những năm vừa qua, các đảng trong phong trào cộng sản quốc tế đều tích cực đổi mới tư duy lý luận, xây dựng cương lĩnh hành động trong bối cảnh mới, mở rộng liên minh phối hợp với các lực lượng cách mạng khác, tăng cường đoàn kết hợp tác quốc tế. Các cuộc tranh luận về chủ nghĩa xã hội và nhiều vấn đề cơ bản khác của sự nghiệp cách mạng vô sản đã được tổ chức một cách thường xuyên và rộng lớn, trong đó nổi bật là tại các diễn đàn của các đảng viên cộng sản và trí thức Liên bang Nga. Dưới cách diễn đạt và ở mức độ khác nhau, đến nay, hầu hết các Đảng Cộng sản đều đã khắc phục được nhiều quan điểm cực đoan, duy ý chí; đã nhận thức được kinh tế thị trường, nhà nước pháp quyền, đối ngoại đa phương, đa dạng... là cần thiết trên con đường đi lên chủ nghĩa xã hội. Đã coi trọng các mục tiêu trước mắt: đấu tranh vì dân sinh, dân chủ, cải thiện các điều kiện lao động, điều kiện sống của người lao động, bảo vệ môi trường, bình đẳng giới, bảo vệ dân nhập cư, v.v.. Đã biết đặt cuộc đấu tranh giai cấp của giai cấp công nhân

thành bộ phận hữu cơ của cuộc đấu tranh chính trị xã hội nói chung. Điển hình nhất là những lực lượng cộng sản Mỹ Latinh đã chủ động tham gia vào hàng loạt phong trào, diễn đàn xã hội rộng lớn như: Diễn đàn Xã hội thế giới Porto Alegre (Braxin), Diễn đàn Sao Paolo (Braxin), Đối thoại Xây dựng đảng chính trị mới trong thế kỷ XXI (Mêhicô), Phong trào Những người lao động không có ruộng đất (Braxin), Phong trào Cuộc sống tốt (Ecuador), Phong trào xây dựng chủ nghĩa xã hội thế kỷ XXI ở Mỹ Latinh, v.v.. Nhờ vậy, bên cạnh cơ sở giai cấp, nhiều Đảng Cộng sản đã có thêm cơ sở xã hội rất hữu ích giúp đảng hiện diện và khẳng định vị trí trong xã hội hiện đại.

Từ năm 1998, Cuộc gặp quốc tế thường niên các Đảng Cộng sản và công nhân (IMWCP) được tổ chức, trở thành diễn đàn quan trọng để các đảng trao đổi thông tin, chia sẻ kinh nghiệm và tăng cường hợp tác, phối hợp hành động vì sự nghiệp đấu tranh chung. Cuộc gặp quốc tế lần thứ 20 được tổ chức từ ngày 23 đến 25-11-2018 tại Athens (Hy Lạp) với sự tham dự của 180 đại biểu đại diện cho 91 Đảng Cộng sản, công nhân từ 73 quốc gia khắp thế giới. Chủ đề của cuộc gặp là: “Giai cấp công nhân đương đại và các lực lượng liên minh. Nhiệm vụ của các Đảng Cộng sản, công nhân như đội quân chính trị tiên phong trong cuộc đấu tranh chống bóc lột và chiến tranh đế quốc, vì quyền lợi của giai cấp công nhân và nhân dân, vì hoà bình, vì chủ nghĩa xã hội”. Các đảng nhấn mạnh vai trò của chủ nghĩa Mác - Lênin đối với cuộc đấu tranh của lực lượng cộng sản, công nhân và các tầng lớp nhân dân lao động trong bối cảnh hiện nay; đồng thời cho rằng cuộc khủng hoảng hiện nay của chủ nghĩa tư bản đang đặt ra nguy cơ xuất hiện các cuộc chiến tranh mới, làm gia tăng các mâu thuẫn trong lòng chủ nghĩa tư bản

và mâu thuẫn giữa giai cấp vô sản với giai cấp tư sản. Trên cơ sở tình hình, kết quả hoạt động thời gian qua, các đảng nhất trí thông qua Lời kêu gọi chung.

Các lực lượng cộng sản trên thế giới đã thiết lập các kênh trao đổi thông tin, quan điểm và phối hợp hoạt động thông qua các thiết chế thông tin hiện đại như: mạng Internet toàn cầu; <https://www.solidnet.org>; trang điện tử Tạp chí Cộng sản Quốc tế (International Communist Review-<https://www.iccr.gr>), v.v..

Trong bức tranh của phong trào cộng sản quốc tế sau năm 1991, công cuộc cải cách, đổi mới trong xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Trung Quốc, Việt Nam, Cuba, Lào... nổi bật lên như thành tựu chung lớn nhất. Sau hơn 40 năm cải cách, mở cửa từ năm 1978 đến nay, Trung Quốc đã là cường quốc kinh tế thứ hai thế giới, đối tác thương mại số 1 của hơn 130 quốc gia và tổ chức khu vực; là quốc gia đang phát triển lớn nhất trỗi dậy, trở thành nước lớn đặc sắc bước vào thời đại mới. Sau gần 35 năm đổi mới từ năm 1986 đến nay, Việt Nam đã đạt được những *thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử*: đến năm 1996 khắc phục được cuộc khủng hoảng kinh tế - xã hội kéo dài từ gần 20 năm trước; đến năm 2010 thoát khỏi tình trạng kém phát triển, trở thành quốc gia có thu nhập trung bình đang tích cực, chủ động hội nhập quốc tế và đang phấn đấu đến giữa thế kỷ XXI hoàn thành công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Cuba đang kiên định và sáng tạo cập nhật hóa mô hình phát triển kinh tế - xã hội, duy trì thứ hạng cao trên thế giới về phát triển xã hội và tiếp tục là tấm gương sáng về chủ nghĩa quốc tế chân chính.

Như vậy, chủ nghĩa xã hội đang là đời sống hiện thực của hơn 1,5 tỷ người trên trái đất, bao phủ không gian mệnh mông của hành tinh, chiếm được sự khâm phục của

đồng đảo công dân toàn cầu. Những thành tựu cải cách, đổi mới này chứng minh sức sống của lý luận và thực tiễn xã hội chủ nghĩa trong thời đại ngày nay; đem lại hy vọng mới cho đội ngũ cộng sản toàn thế giới và góp phần rất quan trọng khẳng định phong trào cộng sản quốc tế là một lực lượng không thể bỏ qua trong mọi chương trình nghị sự của thế giới đương đại. Một lần nữa, chủ nghĩa tư bản phải chung sống với chủ nghĩa xã hội, như họ đã từng phải chấp nhận hơn 100 năm trước, từ năm 1917.

Tuy nhiên, phong trào cộng sản quốc tế hiện nay vẫn đang gặp nhiều khó khăn, hạn chế và thách thức lớn.

Về mặt lý luận, nhiều vấn đề liên quan đến đấu tranh giai cấp, cách mạng vô sản và xây dựng chủ nghĩa xã hội trong điều kiện lịch sử mới, trong đó có cả nhận thức, mô hình và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở các quốc gia xã hội chủ nghĩa, chưa được sáng tỏ, gây ra tình trạng lúng túng, tạo ra nguy cơ cho cả chủ nghĩa giáo điều “tả” khuynh và chủ nghĩa cơ hội “hữu” khuynh tái hiện. Tình trạng bế tắc, nghèo nàn về tư tưởng - lý luận diễn ra ở không ít tổ chức cộng sản.

Về mặt thực tiễn, một số Đảng Cộng sản chưa kịp thời thích nghi với bối cảnh mới nên chưa điều chỉnh được cương lĩnh, chiến lược, sách lược; mất cử tri và địa bàn truyền thống; không thiết lập được cơ sở xã hội mới; suy giảm đáng kể sự hiện diện và tiếng nói của mình trong đời sống chính trị của đất nước. Khuynh hướng liên tục giảm sút về số lượng đảng viên và tỷ lệ cử tri ủng hộ các ứng viên cộng sản trong các cuộc bầu cử phản ánh rất rõ tình thế khó khăn của nhiều Đảng Cộng sản.

Nhìn trên bình diện quan hệ quốc tế, phong trào cộng sản quốc tế hiện nay chưa

trở thành một lực lượng có tổ chức, chưa là một thực thể vật chất và tinh thần toàn thế giới do thiếu đoàn kết, thống nhất, do các khác biệt, bất đồng, mâu thuẫn nội bộ chưa được giải quyết. Đáng lo ngại hơn, đó là tình trạng mặc dù có chung hệ tư tưởng, chung mục tiêu, tương đồng về chế độ chính trị, nhưng giữa các đảng cầm quyền đang lãnh đạo sự nghiệp cải cách, đổi mới trong xây dựng chủ nghĩa xã hội vẫn thiếu lòng tin chiến lược, thậm chí còn đang đứng trước nguy cơ xung đột. Các xung đột về chủ quyền biển đảo giữa Việt Nam và Trung Quốc kéo dài nhiều thập kỷ qua, đang có nguy cơ leo thang nếu không được xử lý bằng thương lượng, đàm phán.

Nhân dịp kỷ niệm 100 năm Quốc tế Cộng sản (1919-2019) mà chúng ta quen gọi là Quốc tế III, nhận diện và đánh giá về phong trào cộng sản quốc tế từ năm 1991 đến nay là công việc cần thiết cho mỗi Đảng Cộng sản và cho toàn bộ đội ngũ cộng sản thế giới. Chủ nghĩa cộng sản không chỉ là một mơ ước, lý tưởng mà đã trở thành một phong trào hiện thực vì nó là sản phẩm tất yếu của chính quá trình vận động, phát triển của lịch sử. Đây là cuộc đấu tranh “ai thắng ai” gay go, quyết liệt nhất, không thể làm một lần là tới đích mà đầy thăng trầm, quanh co, thậm chí có cả những thất bại, bước lùi, nhưng lá cờ búa liềm luôn luôn được giương cao. Giai đoạn gần 30 năm qua diễn hình là như vậy. Phong trào cộng sản quốc tế từng bước khắc phục khủng hoảng, vượt qua thách thức nghiệt ngã, hồi phục, củng cố, cải cách, đổi mới và phát triển xứng đáng với niềm tin của nhân dân lao động toàn thế giới □